כתר תורה

פניני דעת חכמה מוסר ודבר הלכה מבית מדרשו של עמוד ההוראה מרן הגאב"ד

רבינו **שלמה ידידיה זעפראני** שליט"א

גליון קכ"ד | **וירא** | יו"ל בס"ד על ידי מכון "כתר תורה"

אהבת חסד - דין בנותן תנאי להקמת הבית

ולקחת אשה לבני יצחק

"ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו שים נא ידך תחת ירכי". אברהם אבינו מטיל משימה גורלית וחשובה על עבדו, זקן ביתו, דמשק אליעזר. "זקן ביתו" – זה קנה חכמה, זקן ויושב בישיבה. "מושל בכל אשר לו" – מושל ביצרו, מושל בתורתו. "דמשק אליעזר" – דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים. מוטלת עליו משימה למצוא את השידוך לבנו של אברהם אבינו – השידוך שעליו נבנה כל בית ישראל.

חשיבות מרובה מייחס אברהם אבינו לשליחות זו, ומשביע אותו בנקיטת חפץ של מצוה כדברי רש"י. "ואשביעך בה' וכו', אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני וגו', כי אם אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצחק".

אליעזר מנסה להתפלפל: "אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי אל הארץ הזאת, ההשב אשיב את בנך אל הארץ אשר יצאת משם"? "ויאמר אליו אברהם - השמר לך פן תשיב את בני שמה". אברהם אבינו מדבר על ההשגחה הפרטית שליוותה אותו: "ה' אלוקי השמים אשר לקחני מבית אבי ומארץ מולדתי וגו' הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה לבני משם".

אברהם אבינו בעצמו לא הולך לבצע את השליחות הזאת. אולי זה מלמד אותנו שבשידוכים צריך שושבינים: "יהללך זר ולא פיך". ורק אליעזר יכל לשבח ולומר "עבד אברהם אנכי".

שלשה שאלו שלא כהוגן

אליעזר רואה את כובד המשקל ששם אברהם אבינו בשליחות חשובה וגורלית זו, וניגש לבצע את המשימה על דרך הניחוש: "הנה אנכי ניצב על עין המים וכו' והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה, ואמרה שתה וגם גמליך אשקה, אותה הוכחת לעבדך ליצחק ובה אדע כי עשית חסד עם אדוני".

רבותינו מבקרים כביכול פעולה זו, כדאיתא בתענית (ד:) א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן: שלשה שאלו שלא כהוגן, לשנים השיבו כהוגן לאחד השיבוהו שלא כהוגן. ואלו הן, אליעזר עבד אברהם, ושאול בן קיש, ויפתח הגלעדי. אליעזר עבד אברהם – דכתיב 'והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך וגו', יכול אפי' חיגרת אפי' סומא, השיבוהו כהוגן ונזדמנה לו רבקה. שאול בן קיש - דכתיב (שמואל א יז, כה) 'והיה האיש אשר יכנו יעשרנו המלך עושר גדול ואת בתו יתן לו', יכול אפי' עבד אפילו ממזר, השיבוהו כהוגן ונזדמן לו דוד. יפתח הגלעדי – דכתיב (שופטים יא, לא) 'והיה היוצא אשר יצא מדלתי ביתי וגו'', יכול אפילו דבר טמא, השיבוהו שלא כהוגן ונזדמנה לו בתו.

ועומדים המפרשים על כך: במה נשתנה אליעזר מאותם ששאלו שלא כהוגן ונענו שלא כהוגן, ואילו אליעזר נענה כהוגן? רבי אליהו לופיאן זצ"ל מאריך בזה, וננסה להציג את דבריו והלימוד הגדול שיש לנו ללמוד מכאן. התורה לא חסה לבזות ולהאריך בפרטים ובפרטי פרטים ולכפול את הדברים. "יפה שיחתן של עבדי אבות יותר מתורתן של בנים" (ב"ר ס, ח). בתורתן של בנים, על כל תג ותג דורש רבי עקיבא תילי תילים של הלכות. דבר זה מלמדנו, שבשיחתן של עבדי אבות יש לימוד גדול, לא פחות מתורתם של בנים. ועל כן עלינו להתבונן בלימוד הגדול שיש לנו כאן משיחתן של עבדי אבות.

אולי לא תאבה - אלי תבוא

באמת הוטלה על אליעזר משימה קשה מאד. וכבר אמרו רבותינו (ב"ר נט, ט) "כנען בידו מאזני מרמה לעשוק אהב" (הושע יב, ח). כנען זה אליעזר, שעליו רבוצה הקללה: "ארור כנען, עבד עבדים יהיה לאחיו". "בידו מאזני מרמה לעשוק אהב" – הוא שוקל במאזנים את הבת המיועדת ליצחק בן אדוניו. "לעשוק אהב" – לעשוק אהובו של עולם, זה יצחק. אליעזר חפץ מאוד להידבק בביתו של אברהם אבינו, ולהשיא את בתו שלו ליצחק אבינו. אמר אליעזר, מדוע בתי לא ראויה לבן אברהם, הלא אני הוא זה שדולה ומשקה מתורתו לאחרים, זקן ויושב בישיבה, מושל ביצרו, העבד הנאמן, למה לחפש בשדות אחרים?

"אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי", דורשים רבותינו: "אלי תבוא". בלי משים, ובתת ההכרה, כשאליעזר מדבר על השליחות, הוא מדבר על עצמו. ואברהם אבינו דוחה בתוקף את ההצעה: אני ברוך ואתה ארור, ואין ארור מידבק בברוך.

וזה לא מיקל על אליעזר, להיפך. המשימה בצורה פשוטה, על דרך הטבע, היא בלתי אפשרית. איזו נערה תוכל להיות מתאימה מול בתו של אליעזר? הרי כל הצעה תהיה חיוורת מול ההצעה הרצונית של אליעזר! הרצון שלו הוא כ"כ חזק וטבעי, עד שגם כשהוא מדבר אל אברהם אבינו, כמשמעות הפשוטה מהפסוקים: "אולי לא תאבה האשה", בתוך הדיבורים האלה, הדיבור הנעלם והנסתר הוא: "אלי תבוא". אם כן, איך יוכל אליעזר לבצע את השליחות?

ה'כהוגן' הטמון ב'שלא כהוגן'

אומר רבי אליהו לופיאן: זה מה שהביא את אליעזר לצאת מהגדר הטבעי ולהעמיד את המשימה להשגחה של בורא עולם. "ויאמר ה' אלוקי אדוני אברהם הקרה נא לפני היום", מקדים תפילה, "ועשה חסד עם אדוני אברהם". אני לא אהיה מסוגל לבצע את השליחות הזאת. כיון שמה שאראה, ואפילו הדבר הורוד ביותר, יהיה בעיני אפור, אולי שחור, ביחס לבתי. כל המעלות שאראה, תתגמדנה ותתאפסנה מול מה שאני נגוע ברצון החזק שלי. זה באמת שלא כהוגן, ולכאורה על דרך הניחוש, אבל ה"שלא כהוגן" הזה, באילוץ הנוכחי, הוא ה"כהוגן", ולכן נענה כהוגן.

וכמובן שגם מה שמוגדר על פי חז"ל כשלא כהוגן יש בו הרבה מהבדיקה הנדרשת והנצרכת לבית הגדול של אברהם אבינו, הבית שמוסד על עמוד החסד. אבל כמובן שהוא משאיר את הנקודה המרכזית והיסודית בבדיקה של השידוך הזה, בדיקת החסד: "והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם לגמליך אשקה אותה הוכחת לעבדך ליצחק ובה אדע כי עשית חסד עם אדוני".

חסד איוב מול חסד אברהם

וכאן עומדים המפרשים על דבר שהוא בהחלט בלתי נתפס בהגיון האנושי. לא בהנהגתו של אברהם אבינו, ולא בהנהגה של רבקה. אבל הלימוד הוא גדול, ואף מחייב.

כפי שמצינו בפרשיות הקודמות אברהם אבינו עמוד החסד, ביום השלישי למילתו, נמצא במצב שהוא מוגדר מסוכן, במצב של פיקוח נפש. הבורא עולם נותן לו פסק הלכה שהוא פטור היום מהמצוה הגדולה שאותה ייסד אברהם אבינו, "וַיַּשַּׂע אֶשֶׁל". היום אתה פטור. שב באוהל עד שתבריא. כחום היום מוציא הקב"ה חמה מנרתיקה. אין עוברים ושבים, אין נצרכים, ואין מקום לטרחה והתעסקות בהם.

אבל את אברהם אבינו זה לא מספק. הוא שולח את עבדו, ואליעזר ממונה על העבדים. "וירץ", אברהם אבינו יוצא ומחפש, והנה מוצא שלושה אנשים, וכשהם נכנסים לביתו הוא מצוה "מהרי שלש סאים" וגו', כביכול רוח תזזית תופסת אותו כשרואה אורחים, מהרי, רוצי, כל הבית מתהפך.

אומרים רבותינו באבות דרבי נתן (פ"ז) כשבא על איוב ההוא פורעניות גדול אמר לפני הקב"ה, רבש"ע לא הייתי מאכיל רעבים ומשקה צמאים ומלביש ערומים? א"ל הקב"ה לאיוב, איוב עדיין לא הגעת לחצי שיעור של אברהם, אתה יושב ושוהה בתוך ביתך ואורחין נכנסים אצלך. את שדרכו לאכול פת חטים או בשר או יין - האכלתו פת חטים או בשר או יין. אבל אברהם לא עשה כן אלא יושב ומהדר בעולם וכשימצא אורחין מכניסן בתוך ביתו, את שאין דרכו לאכול פת חטין - האכילהו פת חטין. את שאין דרכו לאכול בשר - האכילהו בשר. ואת שאין דרכו לשתות יין - השקהו יין. ולא עוד אלא עמד ובנה פלטרין גדולים על הדרכים והניח מאכל ומשקה, וכל הבא ונכנס, אכל ושתה ובירך לשמים, לפיכך נעשית לו נחת רוח.

אברהם אבינו מלמד שלא להסתפק במועט, בלי שלש לשונות של חרדל לערבים הללו המשתחוים לאבק רגליהם, לא עשיתי את היומית שלי. והכל בריצה ובלהט דקדושה, יחד עם שרה וישמעאל, וכל הבית מרקחה. לתת ולתת! זהו החסד שייסד אברהם אבינו בבית.

צדקה – דין במקבל, חסד – דין בנותן

וכפי שמגדיר הרב דסלר, כשהוא מבדיל בין צדקה לבין חסד: צדקה זה השלמת החסר, וזה מעשהו של איוב. אם מפני רגש הרחמים, או מצורך המקבל. זה צדקה, ולא חסד. חסד זה לא השלמת החסר, ולא דין במקבל, אלא דין בנותן. אהבת חסד. לתת לא מפני הצורך של המקבל שהוא זקוק לאוכל ואני צריך להאכיל אותו, אלא מפני הצורך של הנותן. להשלים את הרצון שלו לתת, להשלים את המדה של אהבת חסד. זהו חסד.

הכל לפי רוב המעשה

וכפי שהרמב"ם בשמונה פרקים כותב על המשנה "הכל לפי רוב המעשה" נפקא מינה למעשה, כשיש לך אלף שקלים, ויש אדם מסכן, אם תתן לו את האלף שקלים תפתור לו את המצב. וכנגדו יש עשרה אנשים, אם תחלק את האלף שקלים לעשרה, כל אחד יקבל מאה שקלים, שלא יפתרו להם את כל המצב, אבל אתה עושה עשר מעשי נתינה. אומר הרמב"ם: "הכל לפי רוב המעשה". ואם זה היה דין במקבל, אז אדרבה, איפה שמשלים את החסר יותר טוב, שם צריך לתת. לאותו אחד שיקבל אלף ויושלם לו את החסר, לעומת אותם עשרה שהמאה זה תוספת שתביא להם רווחה, אבל לא תשלים את החסר. אם זה היה דין במקבל, היה עדיף לתת את כל האלף לאותו נזקק שיושלם בהם. אבל היות והחסד זה לא דין במקבל, אלא דין בנותן, עוד נתינה ועוד נתינה, כך מפתחים את מידת נדיבות הלב.

ומה אם אותו עני כבר 'טרטר' אותנו הבוקר עשר פעמים? אם זה דין במקבל, זו אכן שאלה, ואולי לא צריכים לקיים "פתוח תפתח". אבל היות וה"פתוח תפתח" אפילו מאה פעמים אינו דין במקבל אלא בנותן בעיקרו (עד כמה שעכ"פ יהיה עני הגון), בזה אני מפתח את מידת נדיבות הלב שלי.

וכך אברהם אבינו פיתח את עמוד החסד. אין עוברים ושבים, אין נצרכים, אבל איפה נדיבות הלב של היום? איך אפשר לעבור כך את היום בלי המזון הרוחני ששמו נתינה.

ממי למד אברהם את הדבר הזה? אומר הסבא מקלם: "והלכת בדרכיו", מה הוא רחום אף אתה תהא רחום, מה הוא חנון אף אתה תהא חנון. כשברא הבורא את עולמו, "עולם חסד יבנה", לא היו עוברים ושבים ולא היו נצרכים ומסכנים. אבל הבורא עולם ברא עולם כדי להעניק. כך אנו מצווים "והלכת בדרכיו". זה מה שמחייב ומדריך אותנו, ללכת בדרכיו של הבורא, לתת. את המדה הזאת בא אליעזר לבדוק אצל הנערה הזאת, שהיא צריכה לבנות את כנסת ישראל, "אותה הוכחת", שהיא ראויה לבנו של אדוני, הבית של החסד. וממילא נבין, בין אם נאמר שהיתה נערה בת שלוש או שהיתה בת ארבע עשרה, אבל כל אחד מבין שהבדיקה של אליעזר היא בדיקה לא נורמלית כפי שיתבאר.

עזוב תעזוב - עמו

כתיב "עזוב תעזוב עמו", ואומרים חז"ל "עמו", אבל אם הוא עומד מן הצד ורוצה שאתה תשרת אותו, על זה אין את הציווי. וזה לא מה שבא אליעזר לבדוק. הוא לא בא לבדוק אם רבקה מקיימת את מידת הצדקה או לא. אדם שמקיים חיובים נקרא צדיק, מי שלא מקיים חיוב נקרא רשע. אליעזר לא בא לבדוק צדקות. אלא חסידות. פחות מחסד – זה לא נדבק בבית של אברהם.

אליעזר יוצא ויש אתו פמליה שלימה, עשרה גמלים, גדוד שלם. כלום ראיתם פעם מה זה להשקות גמל? אנשי הצבא שפוגשים גמלים במדברות אומרים שבאמת צריך גדוד שלם שיביא וירוה צמאונו של גמל, למלאות לו את הדבשת.

וכאן קמה נערה, ומצפה אליעזר שביוזמתה האישית – הוא רק יאמר לה: "תני לי לשתות". מה היינו מצפים שתאמר? בבקשה, תמלא לך, אתה יכול לקחת לבד, יש לך פה, בבקשה. מה, קיבלת איזה עיקום בגב? בבקשה, יש לך פה באר.

כשמישהו מבקש לשתות, ואתה ממלא ואומר לו "בכבוד", אתה כבר מרגיש שעשית מעל ומעבר. אבל אליעזר מבקש "תני לי לשתות", כשהוא עומד ומכופף את הגרון, והיא צריכה להשקות אותו. ולא עוד, אלא שצריכה לחשוב לבד שגם תשקה את הגמלים, לבד. וכמה צריכים טרחה בדבר הזה? יש לו פה את הגדוד והאנשים וכל הגווארדיה, והיא מעצמה צריכה לחשוב על זה.

כל אחד מהיושבים כאן חזר על זה עשרות פעמים בחייו, אבל נחזור ונחזור כדי שאולי פעם ידבק לנו משהו מאהבת חסד של האבות הקדושים. כי כשחושבים שזה דין במקבל, אין לזה שום הבנה וזה באמת לא נורמלי. אבל ברגע שמבינים שאהבת חסד זה לא דין במקבל, אלא בנותן, מובן כיצד הנותן נותן באותה התלהטות.

באה הנערה, ומיד אומרת "שתה", ותמהר להשקותו, וגם לגמליך, 'ותמהר', 'ותרץ'. אותם גורמים שאנחנו נפגשים בבית של אברהם בדיוק! עמוד החסד פה לפנינו, אותה הוכחה לבן אדוני.

והנה, אנחנו מוצאים עוד אחד שלכאורה עושה אותם פעולות ומעשי חסד, "ולרבקה אח ושמו לבן, וירץ לבן אל האיש החוצה" "ויאמר בא ברוך ה' למה תעמוד בחוץ" בא לבן שיודע לדבר, ומה הוא מדבר? כסף! עכשיו נודע בשביל מה דיבר, הגיע לכסף. עושה ועושה, אבל הכל מכח מה? – "ויהי כראות את הנזם ואת התכשיטים". נזם בקע משקלו, וצמידים עשרה זהב משקלם.

ודרשו בזה רבותינו: בקע – רמז למחצית השקל, צמידים – מצומדים כמו לוחות המצומדות, ועשרה זהב משקלם – זה עשרת הדברות. רבותינו לא דרשו בכדי, אלא משום התורה האריכה בדברים שהם על פי הפשט לא נזקקים, זה מביא את חז"ל לבוא ולדרוש. ועוד יתבאר לקמן.

ג' עמודי עולם

איתא באבות "על שלושה דברים העולם עומד: על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים". גם לעולם הגדול, וגם לעולם הקטן אין עמידה בלי שלושת הרגלים הללו. נסתכל על האדם: מוח, לב, כבד. הענינים השכליים במוח, הענינים הרגשיים בלב, הענייניים המעשיים הקשורים לדם בכבד.

מח שכל – כנגד עמוד התורה. המושכלות שלנו צריכים להיות לא בהבלי העולם הזה אלא בתורה. "משכיל לאיתן האזרחי". להיות מחובר עם ההשכלה האלוקית דרך התורה הקדושה.

לב רגש – כנגד עמוד העבודה. אם זה בעבודת התפילה, "ולעבדו בכל לבבכם" זו עבודה שבלב. "ואשפוך את נפשי לפני ה'". אומרים חז"ל, לעולם כשאדם עומד להתפלל ישים את עצמו כבשר. צריך להיות כולו בהרגשותיו ובנפשו בהשתפכות לפני בורא עולם. ואם זה בעבודת הקרבנות, שהאדם צריך לראות כאילו נפעלו בו מה שעושים לבהמה – הענינים הרגשיים.

כבד מעשה – כנגד עמוד החסד. אלו שלושת עמודי עולם. שתמיד צועדים ביחד. וכנגדם האבות הקדושים: אברהם – עמוד החסד, יצחק – עמוד העבודה, יעקב – עמוד התורה.

וכן שלושת הרועים: משה, אהרן ומרים. משה – עמוד התורה, אהרן הכהן הגדול – עמוד העבודה, ומרים, זו פועה שהיתה פועה לתינוקות ומאכילה אותם וכו' – עמוד החסד. תמיד צועדים יחד.

האדם תמיד צריך לפתח בעצמו את שלשת העמודים הללו: תורה, עבודה וגמילות חסדים, שהם הענינים השכליים, הרגשיים, והמעשיים, כולם לעבודת הי"ת.

בא אליעזר ואומר לרבקה: בדקתי אצלך את עמוד החסד, ויצאת במבחן בהצלחה. אבל את עומדת להקים את הבית, להתחבר עם יצחק עמוד העבודה. "בקע משקלו – מחצית השקל". מחצית השקל זהו הענין של קרבנות ציבור, שכלל ישראל יש להם חלק בעבודת הקרבנות. הוא לא בא לתת לה איזה רמז על אחד מתרי"ג מצוות. למה דוקא מחצית השקל? זהו הרמז לעבודה! מחצית השקל, שזה הדבר המעמיד את כלל ישראל בעבודת הקרבנות. ועמוד התורה – הלוחות המצומדות עשרה זהב משקלם, אלו יהיו לך לתכשיטים. אחרי שנבחנת ויצאת בהצלחה בעמוד החסד, את צריכה עוד להשתלם בתכשיטים. "נזם זהב באף חזיר, אשה יפה וסרת טעם". אם האשה יפה וסרת טעם, אז התכשיטים זה דבר מסלידה. אבל "שקר החן והבל היופי", אומר שלמה המלך, "אשה יראת ה' היא תתהלל". היא תתעלה גם על התכשיטים, היא תתעלה גם על היופי. ראינו כאן ברבקה את עמוד החסד התואם לבית של אברהם, אבל צריכים לבוא ולהשלים את הבית בתכשיטים. להתחבר עם עמוד העבודה, זה יצחק, ולהוליד את עמוד התורה, זהו יעקב אבינו.

ועכשיו מבינים אנו שאמנם אליעזר שאל שלא כהוגן, אבל הלימוד עבורנו ביחד עם עמוד החסד, יש פה הרבה מההוגן בשלא כהוגן. "פה שיחתן של עבדי אבות יותר מתורתן של בנים", לבוא ולהראות עד כמה כוחה של נגיעה יכול להפיל את האדם וכיצד הוא צריך להתמודד איתו. לבוא ולהראות כיצד באמת החינוך שחינך אברהם אבינו בביתו, וזה מה שאכן אנחנו זקוקים להגיע למידת אהבת החסד.

אנו רואים באברהם ורבקה, את הדברים המשותפים כמו שהדגשנו, אהבת החסד, הזריזות, הפעולות. אבל לעומת זה אנחנו פוגשים גם בלבן. גם הוא יודע לרוץ טוב: "וירץ לבן". הוא רואה את הנזם "בוא ברוך ה', למה תעמוד בחוץ? ואנכי פיניתי הבית ומקום לגמלים". זה "חסד לאומים חטאת". 'לתת' כהיכי תימצי 'לקבל'. כל המציאות של לבן, זו המציאות הגויית שאנחנו נפגשים בה: להיות ג'נטלמן, לתת חיוכים, להציע הצעות יפות. קח בחינם את זה כדי שתקנה את ההוא. זו ההשקפה של לבן. בבית של אברהם אבינו אנחנו מחונכים לתת ולתת בלי שום שאיפה לקבל, זה עולם חסד.

קבלה שהיא נתינה

ואם אנחנו מדברים על קבלה, אז יש רק יוצא דופן אחד בבית של אברהם. הנה, מסדום בשום אופן אברהם אבינו לא מקבל: מחוט ועד שרוך נעל ולא אקח מכל אשר לך. לעומת זאת ראינו שמאבימלך ומפרעה הוא כן מקבל מתנות. מה נשתנה? חז"ל אומרים כשיצא מלך סדום מעמק השידים, כשכש לו בזנבו לאברהם אבינו, כך לשון חז"ל. (רבותינו יש להם מכשיר, לא רק צילום רנטגן שמצלם את הלב. אלא מצלם את האדם ומצמיד לו כל מיני איברים גם כשאין לו, כאילו יש לו). היה מלך סדום נראה כמו כלב המכשכש בזנב לפני אברהם אבינו. ואמר לו: אתה יצאת מאור כשדים, אני יצאתי מעמק השידים. והרי כל מה שיצא מלך סדום מעמק השידים היה זה בזכותו של אברהם אבינו, ולכן היו כאלה שהאמינו כעת בגדלותו של אברהם אבינו. אבל מלך סדום בעצמו כשכש לו בזנבו: אני שווה בין שווים, אתה יצאת מאור כשדים, אני יצאתי מעמק השידים. מסדומניק לא מקבלים: מחוט ועד שרוך נעל ולא אקח מכל אשר לך.

מתי יש אפשרות לקבל? אומרת הגמרא בחולין, שרבי זירא היה מתארח אצל אותם אנשים שהיו מתכבדים בזה שהוא מתארח אצלם. אז באמת, אתם נותנים לי או אני נותן לכם? הרי זוהי הגמרא בקידושין, שבאדם חשוב, קבלתו היא כמעשה נתינה והוי קידושין. בקבלה שלו הוא נותן כבוד לנותן. אז בבית של אברהם אבינו לא לוקחים, רק נותנים. מתי לוקחים? רק כשהלקיחה היא היכי תימצי של נתינה. כמו שקיבל אברהם מתנות מפרעה ומאבימלך.

נתינה שהיא קבלה

אבל אצל לבן זה בדיוק להיפך, מהקצה אל הקצה. אצל לבן כל הנתינה זה היכי תימצי לקבלה. כל מה שלבן פותח את הבית, ונותן מספוא לגמלים – מה? תיקח את זה בחינם? עכשיו אני בא ונותן לך כדי שעוד אני אקח ממך עשרת מונים. זה לבן.

ולא נחשוב שלבן היה טפש, לבן הוא חכם גדול. יש רוח נבואה: "ניחשתי ויברכני ה' בגללך". לבן מבין שכל הברכה שבביתו, היא בזכותו של יעקב אבינו. וכאן יש לשאול: אם לבן כזה פיקח, ומבין שכל הברכה שלו היא בזכותו של יעקב, כיצד החליף את התנאים? ארמי אובד אבי, מבקש לעקור את הכל? את יעקב אבינו שהוא מקור הברכה שלו?! איך בא לעקור את הענף שהוא יושב עליו?

היינו יכולים אולי להגיד בפשטות: כל עוד שיעקב היה תחת כנפיו, הוא נתן לך כל מיני שבחים, "ויברכני ה' בגללך". וברגע שעזב את המקום, החליף לבן את התנאים. אבל לא צריכים להגיע לזה. ברכה זו ברכה, זה לא תלוי במקום. "ויברכני ה' בגללך", אם הגיע להכרה ש"ויברכני ה' בגללך", איך היה יכול לעקור את זה?

משל הסוחר והכפרי

החפץ חיים ממשיל את הדבר לכפרי שבא למכור את שקי תפוחי האדמה שלו לסוחר גדול. וכיון שיש עירמות גדולות ואי אפשר לספור שק שק, עשו הסכם: על כל שק יניחו פרוטה אחת של נחושת, אחר כך יספרו ביחד את המטבעות, ועל כל מטבע יצטרך הסוחר לשלם לכפרי כפי ערך השק, מטבע של כסף.

הסוחר יודע עם מי יש לו עסק, כפרי בור ועם הארץ, שלא יוכל לעמוד בפני פיתוי של הרגע. אחרי שהניחו הרבה מטבעות פרוטה של נחושת כנגד השקים, היה הסוחר הולך ונכנס, ועושה את עצמו כמי שלא רואה. באותו רגע הכפרי לא יכל להשתלט על עצמו, ראה את כל המטבעות הנוצצות, ולקח חופן והכניס לכיס בלי שהסוחר הרגיש. וכמובן אחר כך כשספרו את מטבעות הנחושת, על כל מטבע נחושת שלקח - הפסיד מטבע של כסף.

אומר החפץ חיים: העולם הזה הוא מלון יקר. על פרוטה אחת שלוקחים, אוכלים מהעולם הבא מטבע של כסף. אדם חושב שבא להיות כמו לבן הארמי, לקחת? ועל כל מה שנדמה לו שלוקח – הוא אוכל משכרו, וכורת את הענף שיושב עליו!

אבל אדם שיודע לכלכל את העולם הזה שלו כמו שצריך, הוא יודע שהעולם הזה ניתן בשביל להעלות את הברכה, "עולם חסד יבנה", להעניק, לתת – הוא יודע לבנות את העולם הזה והעולם הבא ביחד.

לבן הארמי בשעה שהוא רואה כסף "השוחד יעוור עיני פיקחים". גם הפיקח, ברגע שיש לו שוחד, ברגע שמגיע הכסף, הוא כבר מסתנוור ונהפך להיות שוטה.

היה שר הדתות בזמן הקמת המדינה שרצה להקים סנהדרין. שאלו אותו: נו, מילא אנשי אמת, אנשים נבונים, חכמים, ידועים, אולי תמצא. אבל שונאי בצע איך תמצא? אמר להם: בכסף אפשר למצוא את הכל. האמירה הזאת, היא בדיוק היסוד מה שעכשיו אמרנו.

זה לבן, שהוא מוכן לבוא ולעקור את הענף שהוא יושב עליו. למה? כי רואה את הכסף. הכסף מטמטם את דעת האדם.. לבן, זו דמות שכל כולה לקחת ולקחת. וכל מה שאני נותן זה רק היכי תימצי לקחת. כך מלמדים בבית לבן. אבל בביתו של אברהם אבינו, בבית שעומדים לבנות על ידי יצחק ורבקה, מלמדים לתת ולתת. וגם כשאתה לוקח, זה היכי תימצי לתת.

זהו הבסיס שעליו עומד הבית היהודי, וזהו החינוך הגדול שצריך לחנך אותנו. אם לא בממדים כאלה גדולים שאנחנו משתאים לדעת איך אפשר להגיע אליהם, אבל על כל פנים במה ששייך לנו, לדעת שהפרשיות הללו הן שצריכות לחנך אותנו בענין הנתינה!

יר"ל על ידי מכון כתר תורה © כל הזכויות שמורות. קו שיעורי תורה מרבינו (קו ישיר בקול הלשון): 03-617-1097 ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל ע"י שליחת בקשה לכתובת:MACHONKETER@gmail.com